

УДК 811.112.2

Махія А.А.,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розглядається необхідність комунікативного підходу до навчання іноземних мов з урахуванням актуальності практичного володіння іноземною мовою для спілкування і професійної орієнтації в іншомовному середовищі в умовах процесу інтеграції України до європейського простору.

Формуються основні принципи навчання іноземних мов в умовах формування комунікативних компетенцій у навчанні іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі. Пропонуються шляхи реалізації комунікативної спрямованості навчального процесу, принципи відбору навчального матеріалу, система вправ та завдань, які забезпечують залучення студентів до процесу спілкування іноземною мовою.

В умовах сучасних інтеграційних процесів України до європейського простору є надзвичайно актуальною здатність практичного володіння іноземною мовою для спілкування в умовах іншомовного середовища. Саме тому особливого значення набуває правильний вибір стратегії розвитку комунікативних компетенцій при раціональному підході до навчання іноземних мов в сучасних умовах.

Потреба практичного володіння іноземними мовами не задовольняється сьогодні лише традиційною методикою навчання іноземних мов, яка потребує перегляду та аналізу звичної практики навчання.

Ця практика будувалась зазвичай на вивченні готової моделі, на відпрацьованій автоматичній реакції на стандартне питання (штамп). Навчальний процес будувався на формуванні досить простих питань та відповідей, на імітації досить примітивних розмов, які містять лише декілька вивчених реплік, в більшості випадків тематика не виходила за межі сфери обслуговування.

Спрощені ситуації та підібраний для них мовленнєвий матеріал не дають можливості виходу на повноцінне спілкування іноземною мовою, яке передбачає розвиток умінь та навичок вираження своїх думок. Вивчення мови як засобу спілкування та вираження своїх думок може бути досягнуто за умови комунікативного підходу до навчання іноземних мов.

Спрямування навчального процесу з іноземних мов до набуття та активізації комунікативних компетенцій передбачає механізм мовленнєвої комунікації, в центрі уваги якого виявляються не лише знання про мову у вигляді правил, моделей, готових штампів, які не потребують особливих зусиль для їх використання, а передусім вираження та обмін думками за допомогою засобів вивченого мовного матеріалу.

Необхідно керуватися основними принципами при комунікативному підході до навчання іноземних мов:

- забезпечення практичного володіння іноземною мовою з урахуванням конкретної цілі навчання;

- функціональний підхід до відбору та подання мовного матеріалу. Всі мовні факти розглядаються з позиції їх природного місця в мовленні, важливості для передавання та розуміння повідомлення в межах поставленого комунікативного завдання;

- ситуативно-тематична організація навчального матеріалу, що стимулює мовленнєву діяльність, яка не повинна бути випадковою. Завдання ускладнюється тим, що студент повинен не лише засвоїти деякі структури і моделі чужої мови, але й навчитися використовувати їх в ситуаціях максимально наближених до реальних, навчитися гнучко підбирати варіанти вивчених моделей, адаптувати їх до різних соціальних ролей. В ситуації повинні бути враховані її основні психологічні, соціальні та комунікативно-мовленнєві фактори, які б сприяли розкриттю особистості студента і створили б умови неформального спілкування. Характер ситуації, вибір тематики визначаються метою навчання та соціальними відношеннями між її учасниками. Корисно практикувати розігрування соціальних ролей виходячи з прогнозованих ситуацій спілкування. Необхідно уточнити, що під «рольовою ситуацією» та «рольовою грою» маємо на увазі не розігрування по ролях готових діалогів, не постановка п'єс іноземною мовою (хоча ці види роботи безумовно потрібно використовувати і їх значення не можна недооцінювати). Не потрібно також думати, що використання рольових ігор передбачає витіснення більш традиційних, але також необхідних в навчальному процесі засобів навчання, як використання підручників, аудіювання, різних видів вправ. Але саме рольові ігри сприяють розвитку навичок спонтанного творчого і живого мовлення;

- комунікативний підхід зумовлює усвідомлення граматики іноземної мови, що вивчається, але їй відводиться службова роль як засобу навчання підпорядкованому комунікативній діяльності;

- мова як засіб спілкування знаходить своє матеріальне вираження у висловлюваннях, текстах. Закінчена думка оформляється, як правило, у

висловлюваннях, в яких факт мови стає комунікативним. Враховуючи це, основною лексичною одиницею повинно бути речення, яке відповідає вимогам смислової, структурної та інформаційної закінченості. Накопичення лексики відбувається паралельно з ускладненням граматичного матеріалу.

Для навчання іноземної мови студентів, які готуються до професійної діяльності в іншомовному середовищі, ми розробили навчальний посібник «Німецька мова для будівельників», в якому поряд з традиційними ми включили навчальні матеріали та види завдань, які спрямовані на розвиток комунікативних компетенцій в навчанні іноземної мови.

Посібник укладено таким чином:

- весь матеріал навчального посібника поділено на відповідні тематичні розділи, кожен з яких містить 3 тематично пов'язані між собою тексти, лексичне наповнення яких в свою чергу являє собою серію ситуацій певної теми спілкування. Тексти невеликі за розміром, але містять достатній інформаційний матеріал, який слугує для бесід в різних ситуаціях спілкування.

До роботи з першим текстом студент налаштовується за допомогою комплексу передтекстових вправ, які готують основу для розуміння інформації тексту. Післятекстові вправи надають можливості студенту передавати та обмінюватися одержаною інформацією, тобто, вступати в комунікативний процес.

Другий текст, тематично пов'язаний з першим, має завдання навчити студента вилучити основну думку та проаналізувати деталі наданої в тексті інформації. Вправи до тексту допомагають уже підготовленому студенту більш вільно володіти інформацією в процесі спілкування.

Третій текст призначено для самостійної роботи студента, де він без допомоги викладача може самостійно одержувати, передавати та обмінюватися інформацією з учасниками процесу комунікації.

Тексти охоплюють повсякденну, краєзнавчу, загальнотехнічну, загальнонаукову, фахову та суспільно-політичну тематику, завершуються питаннями, які потребують індивідуальної відповіді, вираження своїх думок у відповідних відповідях та вводять студента в процес комунікації.

Лексичний матеріал підібрано переважно із оригінальних джерел. Тексти повністю відповідають нормам сучасної німецької мови;

- граматичний матеріал подано за принципом комунікативної (практичної) граматики як довідковий матеріал у вигляді таблиць з коротким коментарем до них і слугує допоміжним засобом у побудові висловлювання як основної одиниці повноцінного безперешкодного процесу спілкування;
- вправи та завдання до текстів спрямовані на формування автоматичних навичок у використанні вивченого лексичного та граматичного матеріалу. Це є питання,

які потребують поглибленого розуміння тексту (роз'яснення причинності подій, виявлення особистого ставлення до подій та фактів і т.п.); питання підсумкового розуміння змісту тексту, вибір певної інформації, визначення правильності чи неправильності інформації, складання діалогів за конкретним завданням;

Мовленнєві вправи містять додаткові діалоги, розповіді, тематичні питання та завдання, які потребують розгорнутої обґрунтованої відповіді або коментаря. При поставленому завданні розвитку комунікативних умінь вправи максимально відповідають реальним комунікативним діям. Навчальні тексти та вправи до них призначені сформулювати та активізувати здатність орієнтуватись в природних ситуаціях спілкування.

Після закінчення роботи з текстом та виконання комплексу комунікативних вправ студентам пропонується спрямувати інформацію з тексту на себе і провести між собою бесіду на дану тему. Запропоновані нами тексти є прикладом того, як можна говорити на ту чи іншу тему, але викладачеві необхідно підтримувати бажання студента повернути бесіду в тому напрямку, який його більше цікавить.

На цьому етапі передбачається індивідуалізація навчання, оскільки студент може розгорнути висловлювання в залежності від розвинутих у нього комунікативних компетенцій, рівня його обізнаності в обговорюваній проблемі, його творчих здібностей і готовності проводити бесіду в заданій ситуації спілкування. Студентові пропонується можливість самовираження іноземною мовою, що і є основною вимогою в комунікативній орієнтації навчання.

Таким чином, для реалізації комунікативної функції мови за умови формування комунікативних компетенцій у навчанні іноземною мовою студентів технічного вищого навчального закладу є необхідним:

- ретельний відбір лексичного та комунікативного мінімуму;
- комплексне комунікативно-спрямованих навчальних завдань;
- раціональна організація навчального заняття, яке б стимулювало використання вивченого матеріалу в процесі спілкування;
- зважена система тестування.

Протягом останніх років кафедра іноземних мов КНУБА плідно працює саме в напрямку формування та активізації комунікативних компетенцій у навчанні іноземної мови студентів технічного вищого навчального закладу.

Кафедрою поетапно проводилась наукова робота з тематики: «Формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів технічних вищих навчальних закладів», «Ігровий підхід у розвитку іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної діяльності».

В результаті цієї роботи було запропоновано інноваційні методи навчання іноземної мови студентів технічних вищих навчальних закладів, експериментальна перевірка яких проводиться в групах студентів I курсу архітектурного факультету.

Впровадження результатів цієї роботи було видання ряду посібників та методичних рекомендацій з англійської, німецької, французької, іспанської мов, які забезпечують шляхи реалізації комунікативного підходу до навчання іноземних мов, завдяки чому досягла значного поживлення навчального процесу та зацікавленості студентів в оволодінні практичними навичками спілкування іноземними мовами.

Таким чином, для реалізації комунікативної функції мови за умови формування комунікативних компетенцій у навчанні іноземною мовою студентів технічного вищого навчального закладу є необхідним:

- ретельний відбір лексичного та комунікативного мінімуму;
- комплексне комунікативно-спрямованих навчальних завдань;
- раціональна організація навчального заняття, яке б стимулювало використання вивченого матеріалу в процесі спілкування;
- зважена система тестування.

При опрацюванні основних положень 5-річної концепції розвитку кафедри було приділено особливу увагу наданню студентам можливості оволодіння практичними навичками спілкування іноземними мовами. Саме тому одним з очікуваних результатів реалізації концепції є впровадження в навчальний процес інноваційних методів з метою формування у студентів сучасних комунікативних компетенцій з іноземних мов.

Бібліографічний список:

1. В.А. Яблонський. Щодо концепції реформування вищої освіти в Україні/
www.anvsu.org.ua/index_files/Articles/Jablonskiy1.htm/
2. Е.А. Друянова, В.Л. Мотова Развитие коммуникативных навыков на начальном этапе обучения иностранному языку. Проблемы высшей школы, выпуск 73, Киев, «Вища школа», 1991. - С. 118-123.
3. Т.Е. Некряч. Об использовании ролевых ситуаций при обучении иностранным языкам. Проблемы высшей школы, выпуск 73, Киев, «Вища школа», 1991. - С. 123-129.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Відділ сучасних мов, Страсбург. Видавництво «Ленвіт», Київ, 2003. www.udgv.org/attachments/article/.

5. Концепція розвитку кафедри іноземних мов КНУБА на 2013-2018 навчальні роки. Затверджено на засіданні кафедри іноземних мов Протокол № 14 від 27 червня 2013 р.

Аннотация

В статье рассматривается необходимость коммуникативного подхода к обучению иностранным языкам с учетом актуальности практического владения иностранным языком для общения и профессиональной ориентации в иноязычной среде в условиях процесса интеграции Украины в европейское пространство.

Формулируются основные принципы обучения иностранным языкам в условиях формирования коммуникативных компетенций в обучении иностранным языкам в техническом вузе. Предлагаются пути реализации коммуникативной направленности учебного процесса, принципы отбора учебного материала, система упражнений и заданий, которые обеспечивают вовлечение студентов в процесс общения на иностранном языке.

Summary

The article deals with the necessity of communicative approach to the teaching of foreign languages taking into account the urgency to acquire foreign language for everyday and professional communication in the framework of Ukraine integration with Europe.

Formulated are the main principles of teaching of a foreign language aimed at shaping the communicative competence within the process of teaching of foreign languages in technical higher schools and universities. The ways of implementation of communicative approach in teaching are suggested, as well as principles of curricular material selection, and a system of exercises and assignments, which ensure students' involvement in communication in a foreign language.